

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Кваліфікаційна робота
з теми **«Навчання здобувачів закладів загальної середньої освіти лексики з
англійської мови у контексті»**

Виконавець: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за
освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)»
Колосюк Юлія Юріївна

Керівник: Сторчова Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської мови, доцент

Рецензент: Калинюк Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри німецької мови

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Поняття лексики та її роль у вивченні англійської мови	6
1.1 Теоретичні основи навчання лексики в закладах загальної середньої освіти	7
1.2 Етапи та цілі формування лексичної компетентності	14
Висновки до Розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 Контекстуальне навчання лексики у закладах загальної середньої освіти	33
2.1 Сучасні техніки та прийоми навчання лексики	35
2.2 Способи презентації лексики у контексті	44
2.3 Психологічні фактори навчання лексики в контексті	66
Висновки до Розділу 2	70
Розділ 3 Дослідження ефективності контекстуального підходу у навчанні лексики	74
3.1 Контекстуальне навчання лексики в сучасних підручниках англійської мови	74
3.2 Рекомендації щодо впровадження контекстного підходу у навчанні лексики	81
Висновки до Розділу 3	83
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми

Вивчення іноземних мов сьогодні є необхідною умовою для успішної реалізації людини в житті, оскільки знання іноземних мов – ключ до успіху в сучасному світі, де міжкультурне спілкування набуває все більшого значення. Необхідною передумовою оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування є наявність словникового запасу, тому постає потреба пошуку оптимальних засобів організації роботи здобувачів закладів загальної середньої освіти під час навчання лексики англійської мови у контексті. Тема є досить актуальною оскільки лексика в системі мовних засобів є одним з найважливіших компонентів мовної діяльності. Це визначає її важливе місце на кожному уроці іноземної мови. Лексика – це той словесний матеріал, яким учні повинні навчитися легко і швидко оперувати у процесі спілкування англійською мовою, через це оволодіння нею – необхідна передумова використання мови як засобу спілкування. Навчання лексики є одним із найважливіших аспектів вивчення іноземної мови. Лексика є основою для розуміння прочитаного та почутого, а також для творення власного висловлювання. Проблемою навчання лексики у контексті займалися такі вчені як : Паул Нейшн , Норберт Смітт, та Лауфер Батіо . Паул Нейшн , видатний дослідник у сфері вивчення англійської мови, зробив вагомий внесок у дослідження навчання лексики. Ось деякі з його ключових праць та концепцій, пов'язаних із навчанням лексики в контексті. Книга "Learning Vocabulary in Another Language" (2001) є однією з найвідоміших робіт , в якій він аналізує різні аспекти навчання лексики, зокрема значення контексту. Він пояснює, як контекст допомагає студентам краще розуміти та запам'ятовувати нові слова. Інша важлива праця — "Teaching and Learning Vocabulary" (1990), де вчений розглядає методи та стратегії викладання лексики, акцентуючи увагу на використанні контексту для покращення розуміння та засвоєння нових слів. У дослідженні "Vocabulary size, text coverage and word lists" (2006) Нейшн аналізує, як розмір словникового запасу впливає на здатність розуміти тексти, а також ефективність частотних словників у навчанні лексики. Ще

одна його праця — "How large a vocabulary is needed for reading and listening?" (2006) — присвячена вивченню кількості слів, необхідних для розуміння текстів під час читання та слухання, з акцентом на важливість контексту для розвитку словникового запасу. У книзі "Research into Practice: Vocabulary" (2013) Нейшн аналізує різні методи навчання лексики, включаючи контекстуальні підходи, і надає практичні рекомендації для викладачів щодо ефективного навчання лексики в контексті. Він підкреслює, що навчання лексики через контекст допомагає студентам зрозуміти багатозначність слів та їхнє використання в різних ситуаціях. Нейшн також зазначає, що ефективне навчання лексики вимагає як свідомого, так і підсвідомого вивчення, де контекст відіграє ключову роль у запам'ятовуванні.

Норберт Шмітт є одним із провідних дослідників у галузі навчання лексики англійської мови. Його роботи охоплюють різні аспекти засвоєння словникового запасу, включаючи теорії, методи та практики викладання. Шмітт досліджував, як учні засвоюють різні аспекти слова, такі як його форма, значення та використання в контексті. Він запропонував класифікацію лексичних знань на рецептивні (пасивні) та продуктивні (активні) компоненти. Дослідження Шмітта часто зосереджуються на формуванні лексичних навичок у учнів та на найбільш ефективних методах навчання. Він розробив класифікацію стратегій вивчення лексики, які учні використовують для засвоєння нових слів, а також вивчав, як ці стратегії можуть бути інтегровані в навчальні програми. У його працях розглядаються різні ресурси, такі як словники та електронні інструменти, і їхня роль у підтримці процесу навчання лексики. Важливим аспектом його досліджень є роль контексту у вивченні лексики. Шмітт вивчав, як контекстуальні підказки допомагають учням засвоювати нові слова та як контекстуальні вправи можуть бути інтегровані в навчальний процес. Він використовує різні методи дослідження, включаючи кількісні аналізи (тести та анкети) та якісні підходи (інтерв'ю та спостереження), щоб глибше зрозуміти процес вивчення лексики. Одним із ключових аспектів досліджень Норберта Шмітта є значення контексту у вивченні лексики. Він аналізував, як контекстуальні підказки сприяють засвоєнню нових слів учнями, а також як контекстуальні вправи можуть бути впроваджені в навчальний процес. Шмітт

застосовує різноманітні методи дослідження, включаючи кількісні аналізи (такі як тести та анкети) і якісні підходи (наприклад, інтерв'ю та спостереження), щоб глибше зрозуміти процес вивчення лексики. Основні праці Норберта Шмітта включають: "Vocabulary in Language Teaching" (2000), "Researching Vocabulary: A Vocabulary Research Manual" (2010) "Vocabulary in a Second Language" (редактор разом із М. Маккарті, 1997). Майкл Люїс зробив вагомий внесок у дослідження та викладання англійської мови, зокрема в галузі навчання лексики. Його книга "The Lexical Approach" (1993) є однією з найвпливовіших, де він пропонує новий підхід до вивчення мов, акцентуючи увагу на лексиці, а не на граматиці. Люїс підкреслює важливість вивчення не лише окремих слів, а й лексичних фраз і сполучень, які часто вживаються разом. Наприклад, замість того, щоб вивчати слово "make" окремо, слід зосередитися на таких фразах, як "make a decision" або "make a mistake". Вчений також наголошує на необхідності навчання лексики в реальних контекстах, що допомагає студентам краще усвідомлювати значення та використання слів. Люїс підтримує використання корпусних досліджень для визначення частоти та вживаності слів і фраз у реальних текстах, що дозволяє ефективніше підбирати лексичний матеріал для навчання. Він вважає, що вивчення лексики має охоплювати як значення, так і граматичні характеристики лексичних одиниць. Лауфер Батіо є провідною дослідницею у сфері вивчення словникового запасу та викладання англійської як іноземної мови. Її дослідження охоплюють різні аспекти навчання лексики, зокрема вивчення слів у контексті. Лауфер вивчала, як учні засвоюють нові слова та як ці слова використовуються в продуктивних і рецептивних контекстах. Дослідниця досліджувала різницю між пасивним і активним словниковим запасом та їх розвиток у студентів. Лауфер акцентувала увагу на важливості контексту при вивченні нових слів, виявивши, що слова, вивчені в контексті, зазвичай краще запам'ятовуються і використовуються. Вчена також досліджувала ефективність різних видів контексту (наприклад, речення, абзаци, цілі тексти) у порівнянні з вивченням ізольованих слів. Її роботи часто стосуються теорії глибини обробки, яка показує, що глибше опрацювання слова (через використання в контексті, семантичне опрацювання тощо) сприяє кращому засвоєнню. Лауфер

розробила різні методи для вимірювання знань лексики, такі як тест на знання слів (Vocabulary Levels Test), що допомагає визначити рівень володіння словником у студентів. Вона також досліджувала, як рівень знань лексики впливає на розуміння тексту, підкреслюючи важливість багатого словникового запасу для загального успіху у вивченні мови. Контекстуальне навчання лексики є ефективним методом, який допомагає учням зрозуміти значення слів та їх використання в мовленні. У контексті слова мають конкретне значення, яке не завжди можна зрозуміти з визначення в словнику. Мета дослідження – дослідити ефективність навчання лексики з англійської мови у контексті. Для досягнення окресленої мети необхідно розв'язати такі завдання :

- проаналізувати теоретичні основи навчання лексики з англійської мови у контексті;
- дослідити практику навчання лексики з англійської мови у контексті в закладах загальної середньої освіти;
- розробити методичні рекомендації щодо навчання лексики з англійської мови у контексті.

Об'єктом дослідження є процес навчання лексики з англійської мови у контексті в закладах загальної середньої освіти а предметом - навчання лексики з англійської мови у контексті . Теоретичне значення : використання методичних рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності навчання лексики з англійської мови у контексті. Практичне значення : результати дослідження можуть бути використані в практиці навчання лексики з англійської мови у закладах загальної середньої освіти.

Результати дослідження пройшли таку апробацію : обговорювались на Всеукраїнській науково – практичній конференції « Українська та іноземні мови в початкових класах : актуальні проблеми й інноваційні технології навчання , Звітна наукова наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2023-2024 навчальному році . Структура роботи : Робота складається з 89 сторінок з них 81 сторінок основного тексту .

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження було виявлено, що навчання лексики в контексті є ефективним методом, який дозволяє здобувачам закладів загального середнього освіти краще запам'ятовувати нові слова та використовувати їх у мовленні. Контекстуальний підхід до навчання лексики має такі переваги: нове слово вивчається в оточенні інших слів і виразів, що дозволяє краще зрозуміти його значення та вживання. Контекст створює ситуацію, в якій здобувачі закладів загального середнього освіти можуть використовувати нові слова у мовленні. Контекст допомагає запам'ятати нові слова. Для того, щоб навчання лексики в контексті було ефективним, необхідно використовувати такі методи та прийоми: Робота з текстами, які містять нові слова. Використання опорних схем та таблиць, графіків та ігор. Застосування контекстуального підходу до навчання лексики з англійської мови в закладах загального середнього освіти дозволить здобувачам закладів загального середнього освіти краще засвоїти новий матеріал та використовувати його в мовленні. Використання контекстуальних методів навчання сприяє більш глибокому засвоєнню лексики, оскільки учні розуміють слова не ізольовано, а в контексті реальних ситуацій, що допомагає запам'ятовувати їх значення та застосування. У першому розділі було опрацьовано теоретичний матеріал з теми. Шляхом пошуку ми дізналися різноманітні методики навчання лексики, а саме у контексті. Опанування лексики відіграє ключову роль у мовленнєвій діяльності, оскільки її вивчення включає не лише знайомство зі словами, але й уміння використовувати їх у контексті. Автоматизація роботи з новою лексикою та застосування різних методик, таких як метод Presentation – Practice – Production (PPP), допомагає глибше засвоїти матеріал і поліпшити комунікативні навички. Використання ігор у навчанні додає цікавості процесу, сприяє розвитку мовних навичок і допомагає створити позитивне навчальне середовище. Ігри, а також сучасні методики, як-от ментальні карти (Mind Maps), покращують структурування та

запам'ятовування інформації, роблячи навчання ефективнішим. У другому розділі описується доцільність контексту для навчання лексики. Окреслено різноманітні методики та способи подачі лексики у контексті. У 3 розділі ми зосередились на практичній частині в основу якої було покладено аналіз сучасних підручників англійської мови на виявлення в них контекстуального підходу до навчання лексики а також надали рекомендації для подальшого навчання лексики за допомогою контексту.

Отже, за підсумками дослідницької роботи, робимо висновки, що навчання лексики у контексті є одним з найефективніших підходів для засвоєння нових слів і виразів. Цей метод дозволяє учням зрозуміти, як і де використовуються слова, що покращує їхнє розуміння та запам'ятовування. Навчання лексики з англійської мови у контексті є ключовим аспектом для забезпечення глибокого розуміння і практичного використання нових слів, що робить цей підхід особливо ефективним у мовній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи / методичний poradnik науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засєкіної : Ін-т педагогіки НАПН України. — [Електронне видання]— Київ : Педагогічна думка, 2023. — 192 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-644-737-4-2023-192>
2. https://osvita.ua/doc/files/news/929/92995/66dffec4c92d2958213439_1_.pdf
3. Модельна навчальна програма „Іноземна мова. 5-9 класи” для закладів загальної середньої освіти (Зимомря І. М., Мойсюк В. А., Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795) URL:
https://moodle.kpnu.edu.ua/pluginfile.php/629603/mod_resource/content/1/Inoz.mov.5-9-kl.Zymomrya.ta.in.14.07.pdf (дата звернення: 12.05.2024).
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. — К. : ВЦ «Академія», 2010. — 328с
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 2013. — 590 с.
6. Людмила Лисогор, Сергій Берендєєв, Юлія Косенчук. Використання електронних освітніх матеріалів у освітньому процесі: сучасні підходи і технології Нової української школи. Випуск 1 : Навчально-методичний посібник. — Київ, 2023. — 117 с.
7. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е.

Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С.Ю.Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. – К. : Ленвіт, 2015. – 444 с.

8. Пассов Є.І. Урок іноземної мови середньої школи. М.:Просвітництво. 1988.

9. Beck, I.L., McKeown, M.G., & Kucan, L. (2002). Bringing words to life: Robust vocabulary instruction. New York: The Guilford Press.

10. Carlisle, J.F. (2007). Fostering morphological processing, vocabulary development, and reading comprehension. In R.K. Wagner, A.E. Muse, & K.R. Tannenbaum (Eds.). Vocabulary acquisition: Implications for reading comprehension. New York: The Guilford Press.

11. Coxhead, A. (2006). Essentials of teaching academic vocabulary. Boston, MA: Houghton Mifflin

12. Caro, K., & Rosado, N. (2017). Lexis, lexical competence and lexical knowledge: a review. Journal of Language Teaching and Research, 8(2), P. 205-213. — URL: <https://doi.org/10.17507/jltr.0802.0>

13. Criado, R. (2013). A critical review of the Presentation-Practice-Production Model (PPP) in Foreign Language Teaching. In R. Monroy (Ed.), Homenaje a Francisco Gutiérrez Díez (pp. 97-115). Murcia: Edit.um. ISBN: 978-84-15463-55-9

14. Foil C. R., & Alber S. R. Fun and effective ways to build your students' vocabulary. // Intervention in School and Clinic. // 2002. – Vol.37(3). 131

15. Fisher, D., & Frey, N. (2008). Word wise and content rich: Five essential steps to teaching academic vocabulary. Portsmouth, NH: Heinemann.

16. Graves, M.F. (2006). The vocabulary book. New York: Teachers College Press.

17. Harmer, Jeremy. How to teach English. Vol. 62. No. 3. Oxford University Press, 2008.

18. Harmer, Jeremy. "The practice of." *Modern English Teacher* 21.2 (2014).
19. Kuhn, M.R., & Stahl, S. A. (1998). Teaching children to learn word meanings from context: A synthesis and some questions. *Journal of Literacy Research*, 30, 119-138.
20. Laufer, B. (2003). Vocabulary acquisition in a second language: Do learners really acquire most vocabulary by reading? *The Canadian Modern Language Review*, 59, 565–585.
21. Laufer, B., & Nation, I. S. P. (1999). A vocabulary size test of controlled productive ability. *Language Testing*, 16, 36–55
22. McCarthy Michael. *English Vocabulary in Use* / Michael McCarthy, Felicity O'Dell. – Cambridge University Press, 1996. – 296 pp.
23. Meara P. The Importance of an early emphasis on L2 vocabulary
24. [Электронный ресурс] / Paul Meara. – 1995. – Режим доступа до ресурсу: http://jalt-publications.org/old_tlt/files/95/eb/meara.html
25. Nation, I.S.P. (2022). *Learning Vocabulary in Another Language*. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press
26. Nation, I. S. P. & Coxhead, A. (2020). *Measuring Native-Speaker Vocabulary Size*. Amsterdam: John Benjamins.
27. Pressley, M., Disney, L., & Anderson, K. (2007). Landmark vocabulary instructional research and the vocabulary instructional research that makes sense now.
28. Pavlik, P. I., & Anderson, J. R. (2005). Practice and forgetting effects on vocabulary memory: An activation-based model of the spacing effect. *Cognitive Science*, 29(4), 559-586 https://doi.org/10.1207/s15516709cog0000_14
29. Richards, J. C. (1976). The role of vocabulary teaching. *TESOL Quarterly*,

The CATESOL Journal 31.1 • 2019 • 51 10(1), 77-89.
<https://doi.org/10.2307/3585941>

30. Rodríguez, M., & Sadowki, M. (2000). Effects of rote, context, keyword, and context/keyword methods on retention of vocabulary in EFL classrooms. *Language Learning*, 50(2), 385-412. <https://doi.org/10.1111/0023-8333.00121>

31. Rott, S. (1999). The effect of exposure frequency on intermediate language learners' incidental vocabulary acquisition and retention through reading. *Studies in Second Language Acquisition*, 21(4), 589-619. <https://doi.org/10.1017/s0272263199004039>

32. Saragi, T., Nation, I. S. P., & Meister, G. F. (1978). Vocabulary learning and reading. *System*, 6(2), 72-78. [https://doi.org/10.1016/0346-251x\(78\)90027-1](https://doi.org/10.1016/0346-251x(78)90027-1)

33. Schmitt, N. (2008). Instructed second language vocabulary learning. *Language Teaching Research*, 12, 329–363. doi:10.1177/1362168808089921

34. Schmitt, N. (2010). *Researching vocabulary: A vocabulary research manual*. New York, NY: Palgrave Macmillan.

35. Schmitt, N., & Schmitt, D. (in press). A reassessment of frequency and vocabulary size in L2 teaching. *Language Teaching*. doi:10.1017/S0261444812000018

36. Schmitt Norbert. *Vocabulary in Language Teaching* / Norbert Schmitt. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 137 p.

37. Tinkham, T. (1993). The effect of semantic clustering on the learning of second language vocabulary. *System*, 21(3), 371-380. [https://doi.org/10.1016/0346-251x\(93\)90027](https://doi.org/10.1016/0346-251x(93)90027)

38. Tokowicz, N., & Degani, T. (2015). Learning second language vocabulary: Insights from laboratory studies. In J. Schwieter (Ed.), *The Cambridge handbook of bilingual processing* (pp. 216-233). Cambridge, England: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9781107447257.0>
39. Ur, P. (2012). *Vocabulary activities*. Cambridge, England: Cambridge University Press
40. <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/bigych-o.-b.-borysko-n.-f.-boreczka-g.-e.-ta-in.-2013-metodyka-navchannya-inozemnyh-mov-i-kultur-teoriya-i-praktyka.pdf>
41. Rubinstein, S. L. (1973). *Grundlagen der Allgemeinen Psychologie* (Foundations of general psychology). Berlin: Verlag: Volk und Wissen. [in English].
42. Glushko, T. V. (2009). Psykholohychesky aspekt obuchenyya ynoyazychnomu chtenyyu [Psychological aspect of teaching foreign reading]. *Naukovyy visnyk Pivdennoukrayins'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D. Ushyns'koho*. Scientific Bulletin of the South Ukrainian State Pedagogical University named after K.D. Ushinsky, 1-2, 128-134 [in Ukrainian].
43. Lindsay, P. & Norman, D. (1973). *Human Information Processing: An Introduction to Psychology* (2nd ed.). New York: Academic Press. URL: <http://www.phon.ucl.ac.uk/courses/spsci/audper/SDT%20Lindsay%20&%20Norman%20App%20B.pdf>. [in English].
44. Martynova, R. Yu., Dobrovol's'ka, L. S. (2011). Psykholohichni osoblyvosti linhvokomunikatyvnoho etapu protsesual'noyi intehratsiyi profesiynoyi ta inshomovnoyi movlennyevoyi diyal'nosti [Psychological features of the linguistic and communicative stage of procedural integration of professional and foreign

language speech activity]. *Nauka i osvita. Science and education*, 2, 32-41 [in Ukrainian].

45. Romanyuk, O. S. (2012). Do pytannya pro zasvoyennya inshomovnoho movnoho materialu yak zasobu vyrazhennya rozmovnoyi movy [To the question of the assimilation of foreign language material as a means of expressing spoken language]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytet. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, 4, 70-76 [in Ukrainian]

46. Bodnar, S. V. (2014). Kohnityvnyy pidkhid do formuvannya anhlomovnoyi leksychnoyi kompetentnosti studentiv ekonomichnykh spetsial'nostey [Cognitive approach to the formation of English lexical competence of students of economic specialties]. *Nauka i osvita. Science and education*, 10/CXXVII, 34-38 [in Ukrainian]